

Базові засади трансформації системи фінансування фізичного виховання й спорту в Україні

Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ)

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах соціально-економічних і політичних перетворень сучасної України особливого значення набувають питання зміцнення фізичного й духовного здоров'я людини, формування здорового способу життя [3].

Світовий досвід показує, що засоби фізичної культури та спорту володіють універсальною здатністю в комплексі розв'язувати проблеми підвищення рівня здоров'я населення й формування здорового морально-психологічного клімату в колективах і в суспільстві загалом. Розуміння того, що майбутнє будь-якої країни обумовлюється здоров'ям членів суспільства, призвело до посилення ролі фізичної культури та спорту в діяльності зі зміцнення держави й суспільства, активного використання засобів фізичної культури та спорту в підтримці й зміцненні здоров'я населення [3, 4].

Розв'язання проблем адміністративно-правового регулювання фізичної культури та спорту й чіткої правової регламентації, підвищення ефективності діяльності органів державної влади зі здійснення контролю у сфері фізичної культури та спорту, чітке розмежування повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування, розробка способів оптимізації державного регулювання фізичної культури та спорту – визначальні чинники поліпшення якості цього регулювання.

Мета статті – вивчити концептуальні засади системи фінансування фізичного виховання й спорту в Україні та обґрунтувати доцільність їх трансформації в сучасних соціально-політичних умовах.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Для більшості країн Європейського Союзу з високим рівнем конкурентоспроможності національних економік характерним стає перехід від екстенсивного використання людських ресурсів із низьким рівнем базової професійної підготовки до інтенсивного використання висококваліфікованої робочої сили, більш гнучкої у сфері прийняття рішень і процесі адаптації до нових технологій [5].

Закономірним для високотехнологічних секторів економіки стає превалювання тенденції до збільшення обсягів попиту на висококваліфікованих спеціалістів-універсалів, котрі мають не лише спеціалізовану професійну підготовку, але й успішно оволодівають навичками підприємницької й управлінської діяльності.

Перед фактом численних проблем, які ставить майбутнє, освіта вважається необхідною умовою руху людства вперед до ідеалів миру, свободи та соціальної справедливості. Такі думки актуалізовані у звіті Комісії у справах освіти ЮНЕСКО, де підкреслено вирішальну роль освіти в справі розвитку особистості протягом усього її життя, а також розвитку суспільства в цілому.

Саме ці ідеї пронизують документи Болонського процесу [1, 5].

В Україні, як уже зазначено вище, не зовсім активно проходить процес формування національного законодавства, що охоплює сферу фізичної культури й спорту. Проблеми змісту вищої освіти наразі є об'єктом пильної уваги науковців, управлінців, викладачів, громадськості. На сьогодні актуальним є реформування на базі світового та європейського досвіду правової політики освіти, що передбачає створення різних можливостей для задоволення освітніх потреб громадськості, забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів, у тому числі й фахівців із фізичної культури.

Навчання студентів на факультеті фізичного виховання у вищих навчальних закладах можна охарактеризувати як складний, багатоетапний процес зв'язку між академічним вивченням навчальної програми та практичними заняттями. Поєднання теоретичної й практичної підготовки створює умови для ефективного професійного розвитку й професійної надійності [2, 3, 5].

Та будь-який процес на стадії початкового становлення об'єктивно стикається з багатьма чинниками, що гальмують процес виконання завдання вищої освіти – підготовку студентів до оволодіння майбутньою спеціальністю з можливо високим рівнем професійної компетентності. Це спонукає фахівців до пошуку можливостей оптимізації процесу фахової підготовки у вищих навчальних закладах.

Елементи структури оптимізації педагогічного процесу, яку схематично можна відобразити як «діагностика планування – організація – контроль – аналіз – корекція», у своїй сукупності визначають методи реалізації професійної діяльності майбутнього фахівця. Їх можна розділити на три групи:

- 1) методи організації й виконання навчально-пізнавальної діяльності;
- 2) методи стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- 3) методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

Оптимізація навчально-виховного процесу для студентів факультету фізичного виховання й спорту вимагає, щоб зміст та структура навчально-виховного процесу забезпечувала ефективне та якісне виконання освітніх, виховних, розвивальних й здоров'ячих завдань відповідно до сучасних запитів суспільства; максимальне врахування індивідуальних можливостей тих, хто навчається; досягнення мети без збільшення затрат часу; відповідність конкретним матеріально-технічним і методичним умовам [4, 5].

Правова підготовка буде ефективною за умови цілеспрямованого підходу до побудови педагогічного процесу на основі закономірностей і принципів навчання, свідомого й науково обгрунтованого вибору найкращого для конкретної ситуації варіанта побудови не лише окремого заняття, але і єдиного їх комплексу в загальному процесі навчання як цілісної системи [5].

Коротко зупинимося на характеристиці окремих чинників, що суперечливо впливають на якість професіоналізації: з одного боку, вони можуть виступати потенційними рушіями, що забезпечать достатній рівень професійної підготовки; з іншого – саме вони є тим гальмом, яке не завжди помітне й при недостатній увазі спричиняє випуск професійного «браку». Інколи вистачає одного невеликого спецкурсу, чітко розроблених вимог або звичайної інструкції, щоб ліквідувати загрозу випуску «незрілих» спеціалістів, яким у сферу фізичної культури потрібно ставити «шлагбаум» [4].

Фахівці із фізичної культури повинні знати поняття й мати правильне уявлення про моральні та правові норми поведінки й позитивно ставитися до них, бути переконаними в необхідності їх дотримання [1, 4].

Автори наукових праць відзначають низький рівень правової підготовки фахівців неюридичних спеціальностей, що стосується й випускників факультетів фізичного виховання. Низький рівень інформованості особливо проявляється в їх нерозумінні значення прав та обов'язків фахівця з фізичної культури в процесі професійної діяльності, незнанні способів і можливостей захисту своїх прав та виконання обов'язків. Основними причинами цього явища вважаємо недосконалість пошуку способів підвищення усвідомлення процесу пізнання змісту й методики правової освіти та правового виховання майбутніх фахівців із фізичної культури, що покликані здійснювати вищі навчальні заклади [5].

Оволодіння професією – це процес професійного самовизначення за допомогою осмислення змісту майбутньої професійної діяльності. Активізувати професійно-правову підготовку студентства повинна спеціальна теоретична та практична підготовка в процесі вивчення навчальних дисциплін, що відтворюють зміст професійно-правової діяльності. У зв'язку з відсутністю такої дисципліни у вищих навчальних закладах України – аналога зарубіжного варіанта «Правові основи фізичної культури» – тимчасово можна обмежитися спецкурсом, для чого потрібно розробити навчальну програму.

Університетська навчальна програма повинна бути насичена не лише спеціальними предметами для фізичної культури, а й предметами з основ права. Вона має бути засобом для поєднання й транспрофесіоналізації різноманітних професійних напрямів. Спочатку потрібно універсально охопити засвоєння основ теорії та методики обраного фаху, професійно увійти в спеціальність, напрацювати власний досвід, оволодіти мистецтвом переформування професійної свідомості студентів і лише потім експериментувати з навчальними програмами із суміжних предметних циклів і фахових спеціалізацій [1, 4, 5].

Найболючіша проблема в цьому контексті – це практика, оскільки дуже важко забезпечувати достатню кількість годин, що програмується на практичні завдання. Її основне завдання полягає в тому, щоб удосконалювати професійні навички студентів.

Оптимальним розв'язанням цієї проблеми є розробка та впровадження в навчальний процес тих дисциплін, які б у повному обсязі змогли дати необхідні правові знання майбутнім фахівцям із фізичної культури, володіючи якими, вони могли б кваліфіковано вирішити будь-яку правову ситуацію.

Якщо викладач не ставить за мету формування цілісного правового мислення, то під його впливом професійно-правова свідомість студента може складатися стихійно, поза зв'язком із тими програмними знаннями, що викладаються, оскільки в більшості суб'єктів навчання неусвідомлено

домінує той тип знань, яких вони набули на попередньому етапі навчання або під впливом засобів масової інформації й довкілля.

Щоб набуті теоретичні знання, практичні вміння й навички ефективно використовувалися на практиці, потрібно оволодіти ще й способами їх застосування за допомогою правильно зорієнтованого мислення та правової самосвідомості. Образ майбутньої професії формується в процесі навчання і як будь-яке складне соціально-психічне утворення модель професійної діяльності є динамічною, тобто не може функціонувати в єдиній і назавжди заданій формі, а постійно вдосконалюється, змінюється. А існування такого феномену, як професійна правосвідомість, викликає потребу її переорієнтації при зміні професійного статусу, коли, наприклад, фізкультурне мислення потрібно поєднувати з правовим.

Професійну свідомість спеціалісти розглядають як інтегральну характеристику змісту освітнього процесу. Вона виступає як одна з форм свідомості, предметом відображення якої є зміст і сутність конкретної професії. Зарубіжна практика підготовки спеціалістів уже понад півстоліття розглядає професійну еволюцію на рівні вимог «від» освоєння елементарних практичних навичок і вмінь тими, хто залучений у виробництво духовних і матеріальних цінностей, «до» формування складних, інтегративних структур на рівні професійного мислення й відповідної спрямованості їхньої професійної самосвідомості.

Тому професійну самосвідомість і самовизначеність студента факультету фізичної культури можна розглядати як сукупність педагогічних, фізкультурних, правових поглядів. У цьому контексті професійну свідомість визначаємо як усвідомлене ставлення людини до обраної професії на основі власних потреб і здібностей, які мотивували вибір відповідного фаху й засвоєння тих предметно-професійних цінностей, що відрізняються від інших або споріднених спеціальностей.

Наш підхід до опанування феномену переорієнтації професійної свідомості ґрунтується на розумінні професійного самовизначення студента, який має певний сформований стиль правової самосвідомості під впливом середовища, засобів масової інформації або спеціальної освіти.

Широке розуміння процесу переорієнтації професійної свідомості студентів із правовим типом мислення дає підставу вважати цей показник (стиль правової самосвідомості) як головний критерій професійного самовизначення. Його занадто низький рівень у населення й фахівців-спеціалістів-правників може вважатися підставою для створення спеціальних програм (спецкурсів, факультативів) професійно-правової підготовки, щоб забезпечити поетапну професіоналізацію студентів факультету фізичного виховання шляхом реалізації перспективи поступової правової освіти.

У розвитку формування професійно-правової свідомості як конкретного поняття доцільно використовувати різноманітні дидактичні засоби, основними з яких є виконання педагогічних завдань, розв'язання різноманітних ситуацій, принципи й правила організації практичної діяльності.

Завдання вищої школи як соціального інституту полягає в тому, щоб сприяти професійній самореалізації індивіда, навчаючи його професійно спрямованої взаємодії з навколишнім природним і соціальним середовищем.

Нагальна потреба в ліквідації недоліків вищої школи вимагає концептуального вдосконалення освіти й професійної підготовки фахівців у таких напрямках, як:

- формування ставлення майбутніх фахівців до людини як мети соціального прогресу, а не засобу;
- орієнтація на активізацію людського капіталу у вищій освіті та професійній підготовці, що ґрунтується на концепції гармонійного розвитку людини;
- реформування системи вищої освіти й професійної підготовки є стратегічними для забезпечення якості фахівців;
- продукування в процесі підготовки глибокої професійної компетентності та соціальної відповідальності при виконанні завдань науково-технічного прогресу, соціального й культурного розвитку.

Труднощі правової підготовки студентів факультету фізичної культури зумовлені рівнем їхньої освіти. Тому більшості студентів потрібен час, щоб зрозуміти, що таке професійно-правове мислення та правова самосвідомість. На наше переконання, такі правові знання уможливили б вибір правильних шляхів досягнення професійної компетентності.

Висновок. Отже, у вищих закладах освіти потрібно оптимізувати процес правової підготовки та правового виховання майбутніх фахівців фізичної культури.

У процесі професійної підготовки фахівців у сфері фізичної культури й спорту слід оптимізувати обсяг правових знань, професійно-правових умінь, які необхідні сучасному фахівцю означеної галузі; розробити вимоги до оптимального добору змісту правових дисциплін для студентів. Є потреба й у

розробці оптимальних засобів і методів правової підготовки для підвищення ефективності професійної діяльності.

Перспективність подальших наукових досліджень убачаємо у впровадженні експериментальної програми щодо вдосконалення системи накопичення фінансування у сфері фізичного виховання й спорту України.

Джерела та література

1. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2007–2011 роки, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 р. № 1594 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd>.
2. Закон України «Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні»: станом на 1 червня 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 43. – Ст. 370.
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт»: станом на 01 червня 2008 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1994. – № 14. – Ст. 80.
4. Кирієнко О. Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність і надалі ліцензується / О. Кирієнко // Вісник Податкової служби України. – 2005. – № 43. – С. 11.
5. Мальона С. Б. Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / С. Б. Мальона. – Львів, 2009. – 284 с.

Анотації

Фізична культура та спорт забезпечують вільний розвиток людини, здійснюють великий вплив на формування вольових і моральних якостей людини, розвиток та вдосконалення її особи. Одним із найважливіших аспектів такого розвитку є заняття громадян України фізичною культурою й спортом самостійно чи колективно або на професійній основі.

Сьогодні постала нагальна потреба змінити систему фінансування фізичного виховання та спорту крізь призму впровадження досвіду країн Європейського Союзу.

Сучасний вітчизняний спорт набуває якісно нових властивостей, характерних для розвиненого суспільства з ринковою економікою. Комерціалізація спортивної діяльності та відповідні трансформації всієї системи організації спорту в Україні є необхідними та об'єктивними чинниками, оскільки так можна не лише підтримувати стаке матеріально-технічне забезпечення вітчизняного спорту, але і його динамічний розвиток і конкурентоспроможність на міжнародній арені. Ці відносини здебільшого стають сферою регулювання цивільного законодавства.

Відносини у сфері організації спорту поступово переходять у площину приватноправових – і держава все менше здійснює керівний вплив на спортивну діяльність. Змінюються й методи правового регулювання відповідних цивільно-правових, господарських та інших відносин на користь приватноправових.

Ключові слова: фінансування фізичної культури, правова культура студента, правове забезпечення фізичної культури й спорту.

Ігорь Франк, Светлана Малена. Базовые принципы трансформации системы финансирования физического воспитания и спорта в Украине. Физическая культура и спорт обеспечивают свободное развитие человека, осуществляют большое влияние на формирование волевых и нравственных качеств человека, развитие и совершенствование его личности. Одним из важнейших аспектов такого развития является занятие гражданами Украины физической культурой и спортом самостоятельно, или коллективно, или на профессиональной основе.

Сегодня физическая культура и спорт объединяют в себе экономические интересы бизнеса и общечеловеческие обязанности государства, радикальным образом преобразована макроэкономическая сфера, качественно изменены отношения собственности в системе спортивных организаций и их инфраструктуре, поставленная на рыночную основу деятельности всех физкультурно-спортивных организаций, в том числе и предпринимательских.

Возникает насущная необходимость в организационно-правовых формах их обеспечения. Современный отечественный спорт приобретает качественно новые свойства, характерные для развитого общества с рыночной экономикой. Коммерциализация спортивной деятельности и соответствующие трансформации всей системы организации спорта в Украине выступают необходимыми и объективными компонентами, поскольку так можно не только поддерживать постоянное материально-техническое обеспечение отечественного спорта, но и его динамичное развитие и конкурентоспособность на международной арене. Эти отношения преимущественно становятся сферой регулирования гражданского законодательства.

Отношения в сфере организации спорта постепенно переходят в плоскость частноправовых – и государство все меньше осуществляет руководящее влияние на спортивную деятельность. Меняются и методы правового регулирования соответствующих гражданско-правовых, хозяйственных отношений в пользу частноправовых.

Ключевые слова: финансирование физической культуры, правовая культура студента, правовое обеспечение физической культуры и спорта.

Igor Frank, Svetlana Malyona. The Basic Principles of the System of Financing the Transformation of Physical Education and Sport in Ukraine. *Physical Culture and Sports provide free development rights, exercise a great influence on the formation of will and moral qualities of human development and improvement of his personality. One of the most important aspects of this development is the employment of Ukrainian citizens in physical culture and sports individually or collectively, or on a professional basis.*

Today, physical culture and sports combine the economic interests of business and human responsibilities of the State, radically transformed macroeconomic sphere, qualitatively changed ownership relations in the system of sports organizations and their infrastructure, set on a market basis the activity of all sports and sports organizations, including business.

There is an urgent need for organizational and legal forms of collateral. Modern national sport acquires a qualitatively new properties characteristic of a developed society with a market economy. Commercialization of sports activities and the corresponding transformation of the entire system of organization of sport in Ukraine, relevant and objective components as well, you can not only maintain a constant logistical support of national sport, but also its dynamic development and competitiveness in the international arena.

These relations are mainly the field of regulation of civil law. Relations in the sphere of sport are moving in the plane of private and state leadership carries less impact on sports activities. Changing and methods of legal regulation of the civil law, economic relations – in favor of private law.

Key words: *financing of physical culture, the legal culture of students, legal support of physical culture and sports.*